

TBMM
HALKLARIN EŞİTLİK VE DEMOKRASİ PARTİSİ
GRUP BAŞKANLIĞI

Sayı : 11612

Tarih : 23.04.2025

10/2659

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramının dünyada çocuklara armağan eden ilk ve tek ülke olan Türkiye’de, çocuklar yaşamakta olan ekonomik krizin her geçen gün zorladığı olumsuzluklarla birlikte büyüyen çocuk yoksulluğu kışkacında 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı’nı karşılamaktadırlar. Çocuk yoksulluğunun çok boyutlu nedenlerinin araştırılması, Türkiye’de çocukların maruz kaldığı sosyal, ekonomik ve kültürel eşitsizliklerin, eğitim ve sağlık hizmetlerine erişim durumlarının, anadilinde eğitim hakkı başta olmak üzere temel haklarının kullanımının önündeki engellerin, çocuk işçiliğinin ve çocuk yoksulluğunun yaygınlığının; mülteci çocuklar, Roman çocuklar, engelli çocuklar ve depremde etkilenen çocukların yaşadığı özel mağduriyetlerin tüm yönleriyle araştırılarak çocuklara yönelik hak temelli politikaların geliştirilmesi, bölgesel eşitsizliklerin tespiti, sosyal politikalarda çocuk odaklı yaklaşımların geliştirilmesi ve kalıcı çözüm önerilerinin ortaya konması amacıyla; Anayasa’nın 98’inci ve Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü’nün 104 ve 105’inci maddeleri uyarınca bir Meclis Araştırması açılmasını arz ve teklif ederiz.

Kezban KONUKÇU

İstanbul Milletvekili

ÖZET GEREKÇE

Türkiye’de çocuk yoksulluğu/yoksunluğu, her geçen gün daha da derinleşen ekonomik kriz ve yapısal eşitsizliklerin bir sonucu olarak büyümekte; çocukların temel haklara erişimini ciddi şekilde sınırlamaktadır. TÜİK verileri her üç çocuktan birinin yoksulluk riski altında olduğunu ortaya koyarken, sahadaki gerçekler bu oranın çok daha yüksek olduğunu göstermektedir. Bu durum sadece ekonomik bir veri değil; aynı zamanda hak temelli bir krizin de göstergesidir.

Ülkemizde çocuk yoksulluğu/yoksunluğu, toplumsal sınıf, coğrafya, etnik kimlik, cinsiyet, vatandaşlık durumu ve engellilik gibi birçok kırılma alanıyla iç içe geçmiş durumdadır.

Özellikle çocuk haklarının ihlal edildiği ve çocukların gelişimleri önündeki engellerin en önemli alanlardan birisi çocukların işçileştirilmesidir. Uluslararası Çalışma Örgütü çocukların erken yaşlarda çalışma yaşamının ağır koşullarından uzak kalmaları amacıyla önemli standartlar geliştirmiş olmakla birlikte; Türkiye’de halen bir milyona yakın çocuğun emek sömürüsüne ve beraberinde çalışma yaşamının ağır koşullarında sistematik olarak ihmal, istismar ve şiddete uğrayarak hayatını sürdürmek zorunda kaldığı, iş cinayetlerinde yaşamını yitirdiği gerçeği devam etmektedir.

Türkiye’de yasal kılıf altında “meşrulaştırılan” çocuklara meslek edindirmeyi amaçladığı söylenen, denetim ve kontrolden uzak, işçi sağlığı ve iş güvenliği önlemlerinden yoksun bir şekilde sürdürülen çıraklık ve stajyerlik de “mesleki eğitim” adıyla çocuk emeğini sömüren yaygın çalıştırma biçimine evrilmiştir. Çıraklık ve stajyerlik yapan çocuklar çoğu zaman yetişkinlerle aynı iş yaptırılarak çalışmaya mecbur bırakılmaktadır.

Bu durumun temel sebepleri yoksulluk, ücretsiz ve kaliteli eğitime erişememe, göç, yetişkin aile bireylerinin işsizliği, denetim eksikliği, kayıt dışılık ve ucuz sermayenin ucuz iş gücü talepleri olmaktadır.

Bir diğer husus ise; uluslararası standartlara göre Çocuk İşçiliğinin En Kötü Biçimi olarak tarif edilen tarımsal faaliyetlerde görülen mevsimlik çocuk işçiliğidir. Mevsimlik tarımda çalışan çocuklar çevre, eğitim ve sağlık sorunları ile bağlantılı olarak çalışma ve yaşam koşulları açısından en dezavantajlı gruplardan birini oluşturmaktadır. Mevsimlik tarım işçilerinin çocukları ekonomik ve sosyal nedenlerden ötürü, 4-7 ay süre ile seyahat eden ebeveynlerine katılmakta, ailelerinin geçimlerine katkıda bulunmak için yaşlarına uygun olmayan işlerde günde 11 saat yakıcı güneş altında tarım ürünlerinin ekimi, çapası, sulaması, ilaçlaması ve hasadını yapmaktadırlar. Çoğunlukla temel altyapıdan yoksun geçici yerleşim alanlarında ve

asgari standartların altındaki koşullarda yaşayan ailelerin çocukları okula düzenli devam edememekte, eğitimden geride kalmakta, okul terk riski ile karşılaşmaktadırlar.

Eğitim sisteminde yıllardır artan şekilde uygulanan tekçi, merkeziyetçi ve milliyetçi yaklaşımlar farklı kimlik, inanç ve kültürlere sahip çocukları dışlayıcı bir mekanizmaya dönüştürmekte çocukların kimlik gelişimini olumsuz etkileyerek onları dışlanmışlık ve başarısızlık duygusuna itmektedir. Kürt çocukları başta olmak üzere, anadilinde eğitim hakkı tanınmayan çocuklar, eğitim sisteminden kopmakta; kimlikleriyle barışık, eşit bireyler olarak gelişim gösterebilecekleri bir ortamdan mahrum bırakılırken kültürel hakları da ihlal edilmektedir.

Bir diğer grubu ise mülteci ve sığınmacı çocuklar oluşturmaktadır. Mülteci ve sığınmacı çocuklar, eğitim ve sağlık sistemlerinden dışlanmakta, kayıtsız ve güvencesiz bir yaşam sürmektedir. Kimliksizleştirilen bu çocuklar, devletin koruma mekanizmalarının dışında kalmakta ve istismara açık hale gelmektedir.

Türkiye’de yaşayan Roman çocuklar ise ayrımcılığın ve sosyal dışlanmanın çok katmanlı biçimlerini deneyimlemekte; eğitim sisteminde devamsızlık, erken yaşta işçilik ve sosyal hizmetlere erişememe gibi sorunlarla karşı karşıya bırakılmaktadır.

Diğer taraftan 6 Şubat depremlerinden etkilenen bölgelerdeki çocuklar, hâlâ kalıcı barınma çözümlerinden, sağlıklı gıdadan, eğitime kesintisiz erişimden ve psikososyal destekten yoksundur.

Türkiye’deki çocuk adalet sisteminin, onarıcı değil cezalandırıcı bir anlayışla işlemesi ile de çocuğun üstün yararı ilkesine aykırı uygulamalar yaygınlaşmaktadır. Bugün cezaevlerinde bulunan çocuklar ile anneleriyle birlikte tutulan çocuklar özgürlükten yoksun bir ortamda sosyalleşmeden, dışarıya, doğaya, arkadaşına hasret büyümek zorunda kalmaktalar ve öğrenme yaşları olan 0-6 yaş grubunda çoğu korkan, ürken, güvensiz birer birey olarak yaşamlarına devam etmek zorunda bırakılmaktadırlar.

Tüm bu verilerden hareketle, çocuk emeği sömürüsüyle mücadelede “çocuğun yüksek yararının” odakta tutularak göçmen/mülteci çocukları da kapsayacak şekilde çocukların karşı karşıya bırakıldıkları hak ihlallerinin giderilmesi, çocukların yaşam koşullarını, temel hak ve özgürlüklerine erişimlerini, karşılaştıkları ayrımcılığı, çocuk yoksulluğunu ve devlet politikalarının etkilerini çok yönlü biçimde inceleyecek bir Meclis Araştırması’nın açılması, çocuklara yönelik hak temelli, eşitlikçi ve demokratik politikaların oluşturulması açısından elzemdir.

GEREKÇE

Türkiye’de çocuk yoksulluğu/yoksunluğu, her geçen gün daha da derinleşen ekonomik kriz ve yapısal eşitsizliklerin bir sonucu olarak büyümekte; çocukların temel haklara erişimini ciddi şekilde sınırlamaktadır. TÜİK verileri her üç çocuktan birinin yoksulluk riski altında olduğunu ortaya koyarken, sahadaki gerçekler bu oranın çok daha yüksek olduğunu göstermektedir. Bu durum sadece ekonomik bir veri değil; aynı zamanda hak temelli bir krizin de göstergesidir.

Ülkemizde çocuk yoksulluğu/yoksunluğu, toplumsal sınıf, coğrafya, etnik kimlik, cinsiyet, vatandaşlık durumu ve engellilik gibi birçok kırılmalı alanıyla iç içe geçmiş durumdadır.

Devletin eğitim politikalarının kapsayıcı ve eşitlikçi olmaması nedeniyle yoksulluğun en ağır yükünü taşıyan çocuklar; eğitime erişememekte, adaletsiz gelir dağılımı ile sağlıklı beslenememekte, uygun koşullarda barınamamakta ve erken yaşlarda çalışma hayatına itilerek çocukluk haklarından yoksun bırakılmaktadır. Eğitimden uzaklaştırılan her çocuk, yoksulluğun kalıcılığına bir adım daha yaklaştırılmaktadır.

Özellikle çocuk haklarının ihlal edildiği ve çocukların gelişimleri önündeki engellerin en önemli alanlardan birisi çocukların işçileştirilmesidir. Uluslararası Çalışma Örgütü çocukların erken yaşlarda çalışma yaşamının ağır koşullarından uzak kalmaları amacıyla önemli standartlar geliştirmiş olmakla birlikte; Türkiye’de halen bir milyona yakın çocuğun emek sömürsüne ve beraberinde çalışma yaşamının ağır koşullarında sistematik olarak ihmal, istismar ve şiddete uğrayarak hayatını sürdürmek zorunda kaldığı, iş cinayetlerinde yaşamını yitirdiği gerçeği devam etmektedir.

Türkiye’de yasal kılıf altında “meşrulaştırılan” çocuklara meslek edindirmeyi amaçladığı söylenen, denetim ve kontrolden uzak, işçi sağlığı ve iş güvenliği önlemlerinden yoksun bir şekilde sürdürülen çıraklık ve stajyerlik de “mesleki eğitim” adıyla çocuk emeğini sömüren yaygın çalıştırma biçimine evrilmiştir. Çıraklık ve stajyerlik yapan çocuklar çoğu zaman yetişkinlerle aynı iş yaptırılarak çalışmaya mecbur bırakılmaktadır.

Bu durumun temel sebepleri yoksulluk, ücretsiz ve kaliteli eğitime erişememe, göç, yetişkin aile bireylerinin işsizliği, denetim eksikliği, kayıt dışılık ve ucuz sermayenin ucuz iş gücü talepleri olmaktadır. Öte yandan cezasızlık politikaları, yoksulluğu ortadan kaldırmak yerine yoksulluğu yöneten politikalarda ısrar edilmesi, sendika ve hak örgütlerinin taleplerinin göz ardı eden politikalar çocukların işçileştirilmesinin beslediği alanlar olmaktadır.

Bir diğer husus ise; uluslararası standartlara göre Çocuk İşçiliğinin En Kötü Biçimi olarak tarif edilen tarımsal faaliyetlerde görülen mevsimlik çocuk işçiliğidir. Mevsimlik tarımda çalışan

çocuklar çevre, eğitim ve sağlık sorunları ile bağlantılı olarak çalışma ve yaşam koşulları açısından en dezavantajlı gruplardan birini oluşturmaktadır. Mevsimlik tarım işçilerinin çocukları ekonomik ve sosyal nedenlerden ötürü, 4-7 ay süre ile seyahat eden ebeveynlerine katılmakta, ailelerinin geçimlerine katkıda bulunmak için yaşlarına uygun olmayan işlerde günde 11 saat yakıcı güneş altında tarım ürünlerinin ekimi, çapası, sulaması, ilaçlaması ve hasadını yapmaktadırlar. Çoğunlukla temel altyapıdan yoksun geçici yerleşim alanlarında ve asgari standartların altındaki koşullarda yaşayan ailelerin çocukları okula düzenli devam edememekte, eğitimden geride kalmakta, okul terk riski ile karşılaşmaktadırlar.

Eğitim sisteminde yıllardır artan şekilde uygulanan tekçi, merkeziyetçi ve milliyetçi yaklaşımlar farklı kimlik, inanç ve kültürlerle sahip çocukları dışlayıcı bir mekanizmaya dönüştürmekte çocukların kimlik gelişimini olumsuz etkileyerek onları dışlanmışlık ve başarısızlık duygusuna itmektedir. Özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde yaşayan çocuklar, sistematik yoksulluk, erken yaşta okul terkleri, yetersiz eğitim ve sağlık hizmetleriyle baş etmeye çalışmaktadır. Kürt çocukları başta olmak üzere, anadilinde eğitim hakkı tanınmayan çocuklar, eğitim sisteminden kopmakta; kimlikleriyle barışık, eşit bireyler olarak gelişim gösterebilecekleri bir ortamdan mahrum bırakılırken kültürel hakları da ihlal edilmektedir.

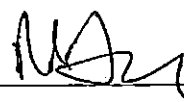
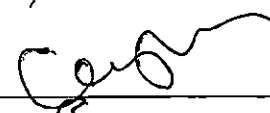
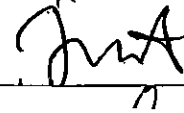
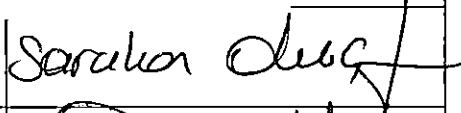
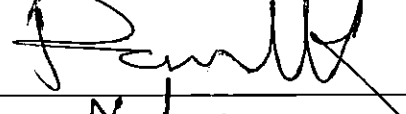
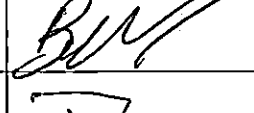
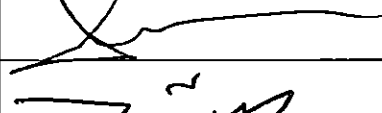
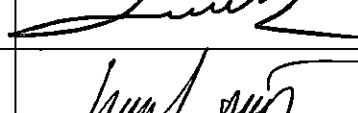
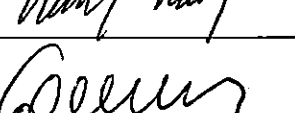
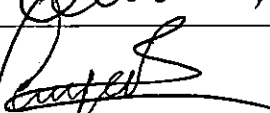
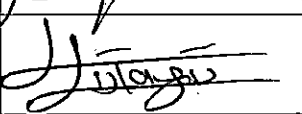
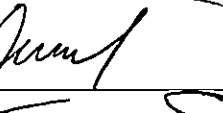
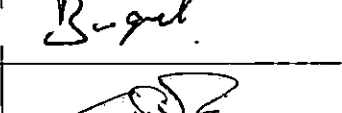
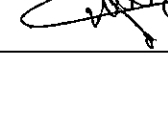
Bir diğer grubu ise mülteci ve sığınmacı çocuklar oluşturmaktadır. Mülteci ve sığınmacı çocuklar, eğitim ve sağlık sistemlerinden dışlanmakta, kayıtsız ve güvencesiz bir yaşam sürmektedir. Kimliksizleştirilen bu çocuklar, devletin koruma mekanizmalarının dışında kalmakta ve istismara açık hale gelmektedir.

Türkiye’de yaşayan Roman çocuklar ise ayrımcılığın ve sosyal dışlanmanın çok katmanlı biçimlerini deneyimlemekte; eğitim sisteminde devamsızlık, erken yaşta işçilik ve sosyal hizmetlere erişememe gibi sorunlarla karşı karşıya bırakılmaktadır.

Diğer taraftan 6 Şubat depremlerinden etkilenen bölgelerdeki çocuklar, hâlâ kalıcı barınma çözümlerinden, sağlıklı gıdadan, eğitime kesintisiz erişimden ve psikososyal destekten yoksundur.

Türkiye’deki çocuk adalet sisteminin, onarıcı değil cezalandırıcı bir anlayışla işlemesi ile de çocuğun üstün yararı ilkesine aykırı uygulamalar yaygınlaşmaktadır. Bugün cezaevlerinde bulunan çocuklar ile anneleriyle birlikte tutulan çocuklar özgürlükten yoksun bir ortamda sosyalleşmeden, dışarıya, doğaya, arkadaşına hasret büyümek zorunda kalmaktalar ve öğrenme yaşları olan 0-6 yaş grubunda çoğu korkan, ürken, güvensiz birer birey olarak yaşamlarına devam etmek zorunda bırakılmaktadırlar.

Tüm bu verilerden hareketle, çocuk emeği sömürüsüyle mücadelede “çocuğun yüksek yararının” odakta tutularak göçmen/mülteci çocukları da kapsayacak şekilde çocukların karşı karşıya bırakıldıkları hak ihlallerinin giderilmesi, çocukların yaşam koşullarını, temel hak ve özgürlüklerine erişimlerini, karşılaştıkları ayrımcılığı, çocuk yoksulluğunu ve devlet politikalarının etkilerini çok yönlü biçimde inceleyecek bir Meclis Araştırması’nın açılması, çocuklara yönelik hak temelli, eşitlikçi ve demokratik politikaların oluşturulması açısından elzemdir.

1	NEJLA DEMİR	AĞRI	
2	FERİT ŞENYAŞAR	ŞANLIURFA	
3	CEYLAN AKÇA CUPOLO	DİYARBAKIR	
4	İBRAHİM AKIN	İZMİR	
6	HAKKI SARUHAN OLUÇ	ANTALYA	
7	PERİHAN KOCA	MERSİN	
8	AYTEN KORDU	TUNCELİ	
9	BERİTAN GÜNEŞ ALTIN	MARDİN	
10	ZEYNEP ODUNCU KUTEVİ	BATMAN	
11	MEHMET ZEKİ İRMEZ	ŞIRNAK	
12	HEVAL BOZDAĞ	AĞRI	
13	OSMAN CENGİZ ÇANDAR	DİYARBAKIR	
14	SÜMEYYE BOZ	MUŞ	
15	ÖMER FARUK HÜLAKÜ	BİNGÖL	
16	ONUR DÜŞÜNMEZ	HAKKARİ	
17	GEORGE ASLAN	MARDİN	
18	SEMRA ÇAĞLAR GÖKALP	BİTLİS	
19	BURCUGÜL ÇUBUK	İZMİR	
20	CELAL FIRAT	İSTANBUL	